

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ШАРҚШУНОСЛИК ИНСТИТУТИ
“ХОРИЖИЙ МАМЛАКАТЛАР ИҚТИСОДИЁТИ ВА
МАМЛАКАТШУНОСЛИК” ФАКУЛЬТЕТИ

“МДХ ВА ЯҚИН ШАРҚ МАМЛАКАТЛАРИ ИҚТИСОДИЁТИ ВА
МАМЛАКАТШУНОСЛИГИ” КАФЕДРАСИ

КИЧИК БИЗНЕС ВА ХУСУСИЙ ТАДБИРКОРЛИКНИНГ ОЗИҚ-ОВҚАТ ЗАҲИРАЛАРИНИ ОШИРИШДАГИ ЎРНИ ВА РОЛИ: МУАММО ВА ИМКОНИЯТЛАР

МАВЗУСИДАГИ

Олий таълим муассасаларида илмий-амалий анжумани
ИЛМИЙ МАҚОЛАЛАР ВА МАЪРУЗАЛАР ТЎПЛАМИ
2018 йил 19 май

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ШАРҚШУНОСЛИК ИНСТИТУТИ
“ХОРИЖИЙ МАМЛАКАТЛАР ИҚТИСОДИЁТИ ВА
МАМЛАКАТШУНОСЛИК” ФАКУЛЬТЕТИ
“МДХ ВА ЯҚИН ШАРҚ МАМЛАКАТЛАРИ ИҚТИСОДИЁТИ ВА
МАМЛАКАТШУНОСЛИГИ” КАФЕДРАСИ

КИЧИК БИЗНЕС ВА ХУСУСИЙ ТАДБИРКОРЛИКНИНГ
ОЗИҚ-ОВҚАТ ЗАХИРАЛАРИНИ ОШИРИШДАГИ ЎРНИ ВА РОЛИ:
МУАММО ВА ИМКОНИЯТЛАР

МАВЗУСИДАГИ

Олий таълим муассасаларида илмий-амалий анжумани
ИЛМИЙ МАҚОЛАЛАР ВА МАЪРУЗАЛАР ТЎПЛАМИ
2018 йил 19 май

ТОШКЕНТ – 2018

Ҳозирги кунда бизнинг мамлакатимиздаги эркин иқтисодий зоналарни ўрганишдан бўлса, уларнинг иқтисодий кўрсаткичлари яхши, лекин кичик бизнес учун аниқ йўл, тизим йўқ.

Масалан, "Навоий" эркин иқтисодий зонаси ўзининг кулай жўгрофий жойлашуви, логистика имкониятлари юқорилиги билан сармоядорларни ўзига жалб қилиб келмоқда. Ўтган йили ушбу зона "FDI" халқаро журнали томонидан Марказий Осиёдаги "2016 йилнинг энг яхши эркин иқтисодий зонаси", дея эътироф этилган эди.

Бугунги кунда 18 та қорхона фаолият юритётган ҳудудда 100 турдан ортиқ маҳсулот ишлаб чиқарилмоқда. Яқинда эркин иқтисодий зона дирекциясида Хитойнинг "Hebei New silk Road Import and Export trade" компанияси ҳамда "Navai steklo luyks" МЧЖга гувоҳнома топшириш маросими бўлиб ўтди.

Модернизация дастури доирасида 2016 йилда вилоят ҳудудида фаолият кўрсатаётган НКМК ДК, "Навоийгазот" АЖ, "Навоийдонмахсулотлари" АЖ, "Навоий ИЭС" АЖ, "Давлат геология қўмитаси, "Қизилқумцемент" АЖ, "Навоий" ЭИЗ қорхоналари томонидан 1221,5 миллиард сўмлик маблағлар ўзлаштирилиши кўзда тутилган бўлиб, амалда 1377,2 миллиард сўмлик капитал қўйилмалар жалб этилди.

Республикамызда кичик тадбиркорлик субъектларининг самарали фаолият юритиши ва ривожланиб бориши кўп жиҳатдан улар учун яратилган шарт-шароитларга боғлиқ. Кичик тадбиркорлик ривожига кулай имкониятлар яратилган шарт-шароитлар орасида инфратузилма хизматини алоҳида ажратиб кўрсатиш лозим. Шунинг учун ҳам мамлакатимизнинг марказий туманлари кесимида "тадбиркорлик" эркин иқтисодий зоналарини ташкил этиш долзарбдир. Масалан, Бухоро вилояти Гиждувон туманида, Навоий вилояти Хатирчи туманида, Самарқанд вилояти Каттақўрғон туманида ва бошқалар. Бу жараён тадбиркорлар учун қулайликлар яратди ва улар ўзларининг ишларини такомиллаштириб боришди. Бунинг натижасида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларининг мамлакатимизда янги иш ўринларини ташкил қилиш, аҳолининг даромадлари ва фаровонлигини оширишнинг муҳим омил сифатидаги натижалари салмоқли бўлиб боради.

Эркин иқтисодий зоналар фаолияти дарров ижтимоий-иқтисодий самара (биринчи навбатда, ижтимоий самара) бермайди, у қандайдир вақт оралигини талаб қилади. Агар эркин иқтисодий зоналар мавжуд ҳудудларда ишловчиларнинг иш ҳақлари ўса бошласа, хориждан инвестиция кўпроқ кела бошласа, ишсизлар сони камая бошласа, бозорларда товарлар кўпая бошласа, демак эркин иқтисодий зона яхши ишламоқда. Эркин иқтисодий зоналар яратилган барча қондаларга, талабларга риоя қилинса ҳамда тайёргарлик ва ташкилий ишлар бошидан пухта олиб бориlsa, унинг самарали ишлашига қафолат бор.

Хулоса қилиб айтганда, "Тадбиркорлик" кичик эркин иқтисодий зоналари фаолияти мамлакатимиз иқтисодиётини янада ривожлантиришда ва унинг самарадорлигини оширишда, жаҳон бозорига тобора интеграциялашуви, тўғридан-тўғри инвестицияларни рағбатлантиришнинг ўзига хос ва бетакрор

механизмини жорий қилишда муҳим соҳа бўлиб хизмат қилади. Иқтисодиётнинг эркинлаштириш шароитида эркин иқтисодий зоналар фаолияти ҳудудлар иқтисодиётини ривожлантиради.

Мухаммадиев С.А. – ТошДАУ, магистрант
Юсупов Д. – ТошДАУ, магистрант

ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИДА ТАДБИРКОРЛИК ФАОЛИЯТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ВА УНИ ҚўЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШНИНГ АСОСИЙ ЙўНАЛИШЛАРИ

Биринчи Президентимиз ўз маърузаларида қишлоқда инфратузилмани ривожлантириш, қишлоқда тараққиёт ва фаровонликни таъминлашнинг қуйидаги асосий йўналишларини белгилаб берган эдилар:

- қишлоқда турмуш даражасини ошириш;
- қишлоқ аҳолисининг манфаатларини янада тўлиқ таъминлашга қаратилган ҳукукий базани мустаҳкамлаш;
- қишлоқ жойлардаги инфратузилма тармоқларини янада ривожлантириш;
- қишлоқ ҳаётининг савияси ва маданиятини янги поғонага кўтариш;
- қишлоқ аҳолиси, энг аввало, ёшларни иш билан таъминлаш, одамларнинг даромади ва фаровонлигини ошириш;
- қишлоқ хўжалигидаги ислохотларни чуқурлаштириш, фермерлик ҳаракатини қўллаб-қувватлаш;
- қишлоқда пайдо бўлаган мулкий муносабатларни, янги ўрта синф вакиллари – мулкдорлар, тадбиркор ва ишбилармонларнинг манфаатларини ҳимоялаш;
- ер, туپроқ унумдорлигини доимий равишда ошириш, ернинг мелiorатив ҳолатини яхшилаш.

Мазкур йўналишлар бўйича чора-тадбирларни изчил ва тизимли амалга ошириш мақсадида «Қишлоқ тараққиёти ва фаровонлиги йили» Давлат дастури ишлаб чиқилган ҳамда Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2009 йил 26 январдаги ПП-1046 сонли Қарори асосида кучга киритилган.

Бундан кўриниб тўрибдики, таълим-тарбия ва тиббиёт муассасаларини янада ривожлантириш, уларнинг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш ва бутунги кун талаблари асосида жиҳозлаш даражасини ошириш, ижтимоий инфратузилма объектларини жадал ривожлантириш, аҳолини сифатли ичимлик суви ва замонавий санитария тозалаш тизимлари билан таъминлаш устувор йўналиш ҳисобланади.

Шу боисдан, қишлоқ хўжалиги қорхоналари томонидан қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини қайта ишлашни давлат томонидан қўллаб-қувватлаш учун давлат томонидан қуйидаги чора-тадбирларни амалга ошириш лозим деб ҳисоблаймиз:

1. Кишлок хўжалигида ишлаб чиқариш билан шуғулланаётган кичик ва ўрта бизнес корхоналари томонидан кишлок хўжалиги маҳсулотларини қайта ишлашни рағбатлантириш, улардан самарали фойдаланиш ва пириворд натижада маблағ эгаларининг манфаатдорлигини ошириш.

2. Маҳсулотларни қайта ишлаш учун кичик ва ўрта бизнес корхоналари ўртасидаги рақобатчилик муҳитини яратиш.

3. Мамлакатда кишлок хўжалиги маҳсулотларини қайта ишлашни кенгайтириш борасидаги қонунчиликни такомиллаштириш ва тадбиркорлар ҳуқуқларининг ишончли ҳимояланганини таъминлаш.

4. Кишлок хўжалиги маҳсулотларини қайта ишлаш тизимини йўлга қўйишда молиявий ресурслардан фойдаланиш имкониятини соддалаштириш, кичик ва ўрта бизнес корхоналарини кредитлаш қўламини кенгайтириш ҳамда фонд ставкаларини камайтириб бориш. Узоқ муддатли кредитларни жорий қилиш.

5. Қайта ишлашни моддий-техника ва хом ашё ресурсларидан фойдаланиш имкониятларини кенгайтириш, мамлакатимизда кичик ва ўрта бизнес корхоналари учун янги техника ва технологик ускуналар билан таъминлаш ва ишлаб чиқаришни ривожлантириш ҳамда чет эл техника технологияларини олиб келиш имкониятларини яратиш.

6. Тадбиркорлик субъектлари томонидан қайта тайёрланган маҳсулотларни экспортга йўналтирилган маҳсулотларини ташқи бозорларда сотишга қўмаклашиш ва рағбатлантириш, ҳамда улар ўртасидаги рақобат бозорини ташкил этиш.

7. Кишлок хўжалиги маҳсулотларини қайта ишловчи кичик ва ўрта бизнес корхоналарига хизмат қилувчи банк тизимини такомиллаштириш ва кенгайтириш, ишчи банклари жорий қилиш.

8. Кишлок хўжалиги маҳсулотларини ишловчи тадбиркорларнинг ижтимоий-иқтисодий ва ҳуқуқий билимларини ошириш, уларнинг молиявий иш юритиш услуги ва механизмларини амалиётга тадиқ этиш мақсадида ўқитишни йўлга қўйиш.

9. Тижорат банклари томонидан кишлок хўжалиги маҳсулотларини қайта ишловчи тадбиркорлик субъектларига имтиёзли ёки тижорат кредитлари ажратилишдан олдин жойлардаги палата ва сугурта компаниялари вакиллари билан биргаликда маслаҳат қилиниб, улар берган хулоса бўйича кредитлар ажратилиш.

10. Кишлок хўжалиги маҳсулотларини қайта ишловчи фаолиятга оид меъёрий ҳужжатлар қабул қилиш жараёнида тадбиркорлик субъектларининг, тадбиркорликка хизмат қўрсатиш ва қўллаб-қувватлашга маъсул бўлган тузилмаларнинг ҳам тақлифларини инобатга олиш зарур.

Хулоса қилиб айтганда, кишлок хўжалигида барча хўжалик юритувчиларга кенг иқтисодий эркинликлар бериш ва тармоқда бошқаришнинг янги тизимини шакллантириш жараёнини тезлаштириш, бу борадаги мавжуд тўсиқларга барҳам бериш керак. Чунки, кишлок хўжалигида мавжуд барча иқтисодий (моддий, табиий ва меҳнат) омилларидан самарали фойдаланишни таъминлайдиган чуқур таркибий ўзгаришларни амалга ошириш орқали

рақобатбардор, импортнинг ўрнини босадиган тайёр маҳсулотлар ишлаб чиқариш мумкин бўлади.

Шунингдек, кишлок хўжалигида тадбиркорлик фаолияти ва хусусий бизнесни ривожлантириш нафақат кишлок аҳолиси даромадини кўпайтиради, балки бутун тизим иқтисодий аҳолини яхшилаб, уни ривожлантиришда етакчи ўрин тутди. Кишлокларда кишиларнинг янгича бозор иқтисодиётига мос тафаккурини шакллантиради ва уларни мулкка бўлган муносабатини ўзгаришига ҳам олиб келади.

*Салимов Ш. – Ислон Каримов номидаги илмий-маърифий
Ёдгорлик мажмуаси тадқиқотчиси*

БАҲҚАРОР ИҚТИСОДИЙ ҲСИШНИ ТАЪМИНЛАШДА ТАДБИРКОРЛИК ФАОЛИЯТИНИНГ ҲРНИ

Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш Ўзбекистонда амалга оширилатган иқтисодий ислохотларнинг энг муҳим устувор йўналишларидан биридир. Кичик бизнес капитал тақчилиги шароитида кўп ва йирик маблағ талаб этмайдиган хўжалик фаолияти сифатида ресурслар айланмасининг юқори суръатларини таъминлайди, иқтисодиётни қайта қуриш, иқтисодий бекарорлик ва ресурслар чегараланганлиги шароитида истеъмол бозорини шакллантириш ва уни тўлдириш муаммосини тез ҳамда тежамли тарзда ҳал этади. Кичик корхоналар бозор талабининг ўзгаришига дарҳол мослашади ва шу йўл билан истеъмол бозоридаги зарурий мувозанатни таъминлайди.

Шунингдек, кичик бизнес янги иш ўринларини яратиши билан ўсиб борувчи ишсизлик муаммосини юмшатади. Бу эса ўз навбатида республикамиз аҳолисининг 60% дан ортиги кишлок жойларда яшашини хисобга олак, ушбу соҳани ривожлантириш ва тараккий этишини таъминлаш хозирги кунда энг муҳим долзарб ижтимоий-иқтисодий масала эканлиги ёрқин намоён бўлади.

Бу борада барқарор иқтисодий ҳсишини таъминлашда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш борасида амалга оширилган ишларнинг қўламини қарамасдан бу соҳада ҳали ўз ечимини кутаётган муаммолар мавжуд. Жумладан иқтисодиётнинг етакчи тармоқларига кичик бизнесни ривожлантиришнинг илгор хорижий тажрибаларини тадиқ этиш, уларнинг ўзига хос илмий-услубий асосларини ўрганиш, келгусидаги истикболли ривожланиш стратегияларини ишлаб чиқиш ҳамда тадбиркорлик субъектларининг иқтисодий самарадорлигини оширишнинг ташқи ва ички омилларини аниқлаш лозим. Шу нуктаи назардан, республикамизда реал сектор тармоқларининг барқарор иқтисодий ҳсишини таъминлашда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик фаолиятини истикболдаги изчил ривожлантириш юзасидан илмий асосланган тақлиф ва тавсиялар ишлаб чиқиш бугунги куннинг муҳим ва долзарб масалаларидан бири ҳисобланади.

Кейинги йилларда кичик бизнес тараккийети натижасида уларнинг мамлакатда яратилаётган ялли ички маҳсулот салмоғидаги улушининг ортиб

Исмоилов Ш.С. Мамлакатнинг иқтисодий хавфсизлигини ва рақобатбардорлигини таъминлашда аҳоли бандлигининг ўрни.....	67
Шарипов Қ.Б. Иқтисодий хавфсизлик ва унинг миллий иқтисодиёт рақобатбардорлиги билан ўзаро алоқадорлиги.....	69
Данабоев И. Инновацион фаолиятни ривожлантиришда илмий-технологик ҳулуларни ташкил этиш тажрибаси.....	71
Maksumxonova A.M., Sindatov F.Q., Shokirov A.B. Turizmning tashkilotlar iqtisodiyotida tutgan o'ri.....	73
Шаринов Қ.Б. Рақобатбардорлик тушунчасига бўлган турли хил ёндошувлар таҳлили.....	76
Расулова Ш.Г., Абдумажитова К.Ф. Инновацияларнинг иқтисодиётимиздаги аҳамияти ва рақобатбардорлигини такомиллаштириш йўллари.....	78
Худайберганова С.К. Мамлакатнинг иқтисодий хавфсизлигини ва рақобатбардорлигини таъминлашда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг ўрни.....	80
Жўрабоева М. Ўзбекистонда агротуризмни ривожлантириш имкониятлари.....	82
Вахидов J.O. Mamlakat iqtisodiyotining raqobatdoshligini ta'minlashda innovatsion faoliyatining tutgan o'ri.....	84
Yaqubov F.K. Saudiya Arabistonining iqtisodiy xavfsizligini va raqobatbardoshligini ta'minlash mexanizmini takomillashtirish yo'llari.....	86
2-ШҮБА. АҲОЛИНИ ОЗИҚ-ОВҚАТ МАҲСУЛОТЛАРИ БИЛАН ТАЪМИНЛАШДА КИЧИК БИЗНЕС ВА ХУСУСИЙ ТАДБИРКОРЛИКНИНГ ЎРНИ ВА РОЛИ.....	89
Абдуллоев А.Ж., Раҳимова М.Р. Озиқ-овқат саноати корхоналарини ривожлантириш йўллари.....	89
Лутфуллаева Н.Х. Роль малого бизнеса и частного предпринимательства в решении продовольственной проблемы.....	92
Джалилов А.А. Роль фермерских хозяйств в стабилизации цен на продукты питания в переходный период экономики.....	96
Имомова Н.А. Озиқ овқат маҳсулотларини ишлаб чиқариш ва аҳолини таъминлашда кичик бизнеснинг ўрни.....	100
Алиева Ж.А., Авазхужаева Д.М., Мўминова Д.Д. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг мамлакат иқтисодиётида тутган ўрни.....	102
Атаханов Ш.Н., Дадамирзаев М.Х., Маллабоев О.Т., Абдуллаев М., Отаханов Ш.Ш. Технология полуфабрикатов овощных соусов для предприятий общественного питания.....	105
Дейниченко Г.В., Постнов Г.М., Червоный В.Н. Питчиг ультразвуковой технологии при производстве высокоэнергетических эмульсионных продуктов.....	107
Бакоев Х.Н., Турсунова З. Кичик бизнесни инновацион ривожлантиришни давлат томонидан қўллаб-қувватлаш йўналишлари.....	109
Бегленов Н.Д. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларини экспорт фаолиятини ривожлантириш.....	111

Berdiyarov I.N. Small business and entrepreneurship as an important instrument to ensure food security.....	114
Атаханов Ш.Н., Қаноатов Х.М., Отамирзаева С.Т., Дадамирзаев М.Х., Отаханов Ш.Ш. Анализ существующих технологий полуфабрикатов плодовоовощных соусов для предприятий общественного питания.....	115
Богиров С.Б. Кичик бизнесни қўллаб-қувватлаш ва молиялаштириш бўйича хитой тажрибаси.....	117
Терешкин О.Г., Горелков Д.В., Дмитриевский Д.В., Осыка Н.С. Усовершенствование парогенерирующих устройств для теплового оборудования предприятий ресторанного хозяйства.....	121
Djalalova N.S., Xoljigitov A.R. Aholini oziq-ovqat mahsulotlari bilan ta'minlashda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning o'ri va roli.....	123
Ерепенова Б.А., Пириниязова Г.Ж., Даулетмуратов А.М. Қорақалпоғистон Республикасида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш масалалари.....	127
Karimov M.A., Ostanaev M.O. Oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarishda kichik biznes subyektlarining roli.....	128
Менгноров А.А. Кичик бизнес ва тадбиркорлик фаолиятининг иқтисодий самарадорлигини ошириш йўллари.....	131 ✓
Норқобилов Н.Н. Иқтисодий барқарорликка эришишда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг ривожланиш ҳолати ва йўналишлари.....	133
Рашидов М.К. "Тадбиркорлик" кичик саноат эркин иқтисодий зоналарини ташкил этишнинг долзарблиги.....	135
Муҳаммадмалев С.А., Юсулов Д. Қишлоқ хўжалигида тадбиркорлик фаолиятини ривожлантириш ва уни қўллаб-қувватлашнинг асосий йўналишлари.....	137 ✓
Салимов Ш. Барқарор иқтисодий ўсишни таъминлашда тадбиркорлик фаолиятининг ўрни.....	139
Рашидов М.К., Абдуллаева Р.С. Эркин иқтисодий зоналарда кичик бизнес ва тадбиркорлик инфратузилмаларининг ўрни ва аҳамияти.....	142
Sayfullayev S.N., Begmatova D. Aholi va tadbirkorlik subyektlariga davlat xizmatlari ko'rsatish.....	144
Тўйчиев А.Г., Раҳимова Б.С. Хулулар кичик бизнеси ривожланишида инновациялар трансферининг ролини ошириш.....	146
Urakova M.N. Features of accounting in agricultural enterprises.....	148
Хайдарова К.А., Инатова Н.А. Актуальные вопросы внедрения системы "НАССР" на предприятиях пищевой промышленности.....	150
Тожибоева Н. Фермер хўжалиқларининг иқтисодий самарадорлиги ва молиявий барқарорлигини оширишда айланма маблағлардан самарали фойдаланишнинг аҳамияти.....	155
Юлдошева И.З., Тоғаев Б.Б. Мамлакатимизда озиқ-овқат маҳсулотлари ишлаб чиқаришда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг ўрни ва роли.....	158